

Cap a una nova generació de polítiques culturals basades en els drets

Published by [Interacció](#) [1] on 21/07/2021 - 10:00 | Last modification: 23/04/2026 - 11:47

En els darrers anys, els drets culturals han passat de ser un marc reivindicatiu a convertir-se en un llenguatge assumit per moltes polítiques públiques. Aquest text se situa en aquest punt de pas i planteja una exigència clara: no n'hi ha prou amb reconèixer-los, cal traduir-los en capacitats reals per a la ciutadania. La seva aportació és precisament aquesta, desplaçar el debat del què al com. Rellegir-lo avui permet posar a prova fins a quin punt aquest gir s'ha consolidat o continua operant, en part, com a horitzó pendent. (n. de l'e., 2026)

Vivim un intens període de transformació i incertesa. Aquesta afirmació era vàlida abans de la pandèmia, i ara, quan afrontem l'impacte de la crisi i busquem respostes als enormes reptes de futur, es constata encara més en el si de les polítiques a escala local i regional, i en les agendes internacionals. **A la bretxa digital i de gènere s'hi afegeix la bretxa cultural:** l'agreujament de les profundes desigualtats en matèria de participació cultural i la precarietat dels treballadors de la cultura, en tots els sectors, fa que sigui urgent l'establiment d'un marc polític que assegurï les condicions per a desenvolupar la vida democràtica als entorns urbans fent atenció als reptes de participació, desigualtat i cohesió en l'àmbit cultural i assegurant l'autonomia crítica de les persones. En aquest escenari, **moltes ciutats i territoris estan impulsant reflexions al voltant dels drets culturals**, paral·leles a l'avenç en l'esfera legislativa, perquè siguin reconeguts com a drets fonamentals que són a la base de les polítiques culturals i que estan intrínsecament vinculats amb les llibertats, la solidaritat, l'equitat i la pau. Fa només uns dies, la Consellera de Cultura de la Generalitat, Natàlia Garriga, va manifestar la **voluntat del govern català de promoure una llei de drets culturals que reconegui la cultura com un bé i un dret essencial** (vegeu la notícia [aquí](#) [2]).

Es parla dels drets culturals com a elements inscrits el marc d'una nova generació de drets que estan promovent recentment les ciutats i les esferes internacionals, però en realitat **els drets culturals són fundadors dels drets humans:** formen part de la Declaració Universal dels Drets Humans aprovada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 1948. L'article 27 de la Declaració estableix que "tota persona té dret a participar lliurement en la vida cultural de la comunitat", incloent-hi els àmbits de l'art i el progrés científic. Més endavant, instruments legals internacionals com el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC), que va entrar en vigor el 1976, van posar de manifest la seva rellevància, i iniciatives com l'Agenda 21 de la cultura (2004) i la Declaració de Friburg (2007) van subratllar la seva interdependència i indivisibilitat respecte els drets humans. Aquests i altres avenços han inspirat **treballs pioners per fer operatius els drets culturals en l'àmbit local com el de Ciutat de Mèxic**, que compta amb un pla de cultura i unes institucions específiques fonamentades en una llei de drets culturals, també recollits en la Constitució a escala nacional, o els avenços de les ciutats de **Montreal, Lió i Malmö**, que fan més adequat parlar del **naixement d'una nova generació de polítiques basades en els drets**, la qual recull els esforços fets en les darreres dècades per protegir i ampliar l'esfera de desenvolupament, emancipació i conscienciació de les persones. (Vegeu l'[informe](#) [3] "Derechos Culturales. Evolución y aplicación" de 2019 de l'Observatori Basc de la Cultura per a més referències).

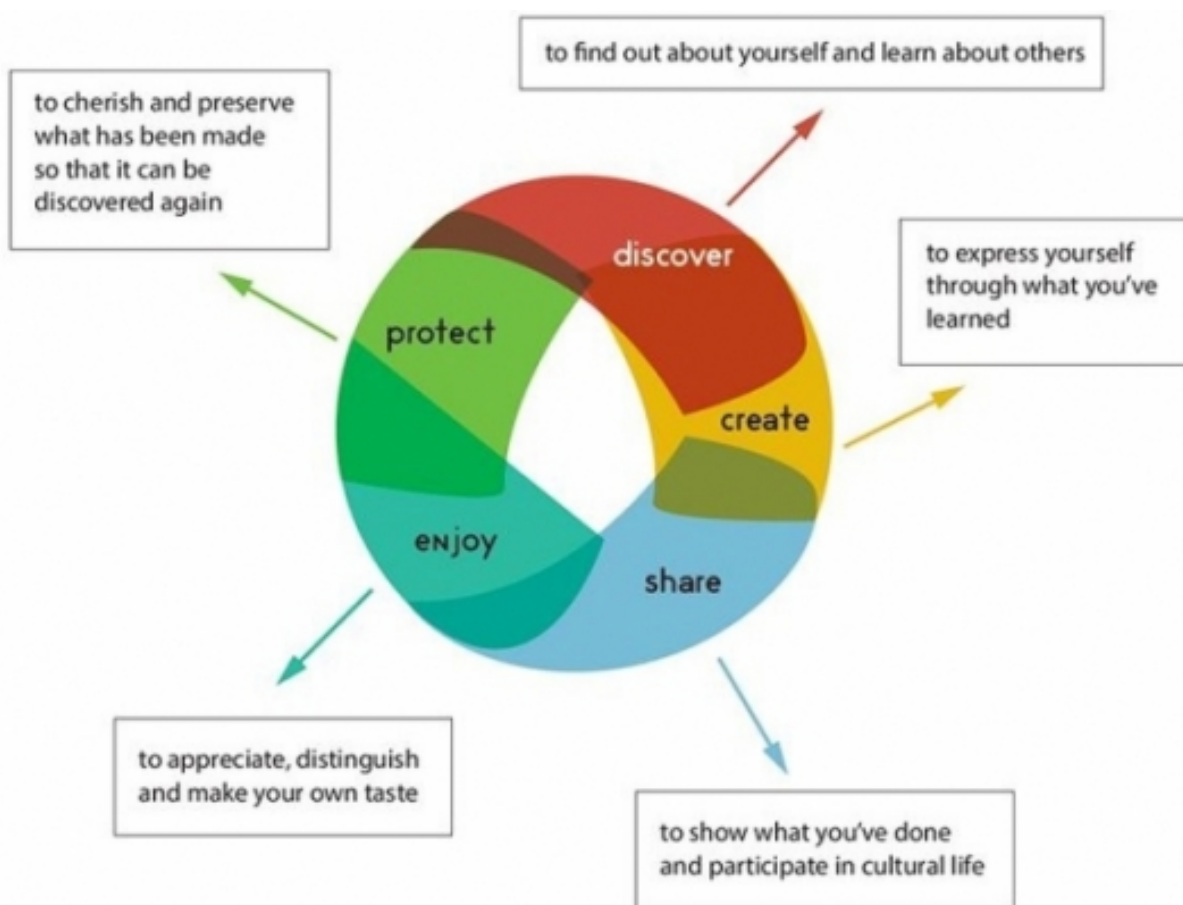
Fotografia que il·lustra l'estratègia cultural "L'Ànima de Malmö" com a bona pràctica de l'Agenda 21 de la cultura.

Molt recentment, la ciutat de **Barcelona també ha reconegut els drets culturals com uns dels principals actius per a la vida democràtica**. Amb el Pla de Drets Culturals '[Fem Cultura](#) [4]', presentat en plenari el 30 d'abril passat, el govern es dota d'un marc polític de reflexió que posa en relleu la importància de les expressions culturals en la construcció d'una ciutadania crítica i d'unes mesures i accions innovadores que van més enllà de l'àmbit sectorial de la cultura per assegurar l'accés i la participació de totes les persones a la vida cultural. El Pla és una estratègia transversal que involucra equipaments, entitats i el teixit creatiu de la ciutat i que es vertebrava a través de mesures centrades en l'acció comunitària, les pràctiques populars, el feminisme, l'espai públic, el patrimoni i l'accés al coneixement en l'esfera digital, per exemple. És una iniciativa que reforça i **dona continuïtat als esforços dedicats a identificar les principals desigualtats en el dret a participar en la pràctica cultural urbana**, en àmbits com ara la creació i l'educació artística, i que evidencia diferents graus de participació que s'associen sistemàticament a característiques socials i territorials, detectats en estudis previs com l'"[Enquesta de participació i necessitats culturals de Barcelona](#) [5]" (2020), la qual aprofundeix en la participació cultural com a dret fonamental que presenta desigualtats quant al territori, el nivell socioeconòmic, l'educació i el gènere, entre altres factors, i reconeix les pràctiques culturals no formals.

Vídeo promocional de la Carta de Roma.

La [Carta de Roma](#) [6] sobre el dret a participar lliure i plenament en la vida cultural és una altra iniciativa sorgida durant l'esclat de la pandèmia i la crisi, amb la intenció d'inspirar les polítiques culturals de totes les

ciutats del món. Impulsada per la ciutat de Roma i Ciutats i Governos Locals Units (CGLU), la Carta és el fruit de la reflexió entre 45 ciutats i més de 100 experts dels cinc continents presentada internacionalment l'octubre de 2020 i aprovada al Consell Mundial de CGLU el novembre del mateix any, en què els drets culturals es defineixen com a condició per a l'emancipació humana, la consciència col·lectiva i la ciutadania, i en què **les ciutats assumeixen la responsabilitat de garantir que les persones poden desenvolupar les capacitats per prendre part activa en la vida de la comunitat**: descobrir, crear, compartir, gaudir i protegir. Amb un llenguatge senzill i clar, la Carta també estableix que les ciutats tenen la responsabilitat d'eliminar els obstacles que impedeixen a les persones desenvolupar aquestes capacitats, i per això és necessari promoure estratègies més àmplies en l'àmbit local. Enguany, els diàlegs virtuals dirigits a ciutats, experts, actors culturals, societat civil i institucions en el marc del projecte "Orchestras of Transformation" associat a la Carta miren de fer operatives aquestes estratègies, combinant la imaginació artística contemporània amb temes com la violència de gènere, la crisi climàtica o les desigualtats socials.

Les 5 capacitats que un govern compromès amb els drets culturals ha de fer possibles per a la ciutadania, segons la Carta de Roma.

Durant la pandèmia moltes ciutats han treballat per garantir la participació cultural de les persones, sobretot a través de plataformes virtuals que ofereixen continguts culturals digitalitzats, i per desenvolupar noves expressions culturals adaptades a les restriccions de mobilitat, com ara la celebració d'activitats culturals en places, carrers i balcons, al mateix temps que s'ha enfortit la relació entre la salut i la cultura (precisament, el novembre de 2019 l'OMS va publicar el [primer informe](#) [7] que evidencia de manera sistemàtica, a partir de la revisió de nombrosos casos d'estudi, la relació entre la participació en la vida cultural i la salut i el benestar, i que fa pensar que la relació entre la salut, el benestar i la participació activa en la vida cultural podria convertir-se en un eix central de les polítiques públiques a tot el món).

Aquestes accions s'han incorporat a les pràctiques culturals quotidianes durant la crisi i tindran continuïtat més enllà. Amb tot, la Reportera Especial de les Nacions Unides sobre Drets Culturals, Karima Bennoune, afirma que Centre d'Estudis i Recursos Culturals (CERC). Diputació de Barcelona. Montalegre, 7. Pati Manning. 08001 Barcelona. Tel. 934 022 565

“la pandèmia ha estat un cataclisme per als drets culturals” (Bennoune, 2021, p. 3) i que pot tenir conseqüències severes i de llarg abast temporal en els drets humans si no es prenen accions ràpidament en el context de la crisi. A banda de la severa precarització del sector, ja debilitat abans de la pandèmia, molts espais vitals per a l'exercici i el gaudi dels drets culturals, inclosos els espais i institucions culturals com els museus, les galeries, els llocs del patrimoni cultural, les biblioteques i les llibreries, han estat tancats molt de temps i en alguns casos no han reobert. Les pràctiques del patrimoni intangible, com les festes locals, s'han vist interrompudes. Tot això **ha fet disminuir les oportunitats d'adquirir i compartir coneixements, la lliure expressió a través de la creativitat i la imaginació**, el desenvolupament de les identitats individuals i col·lectives i l'oci per a tota la població, i ha fet perillar el seu sentit de pertinença social i comunitari i el seu benestar.

"L'expectativa democràtica", el "gir participatiu" i el desenvolupament sostenible

No és casual, doncs, que la pandèmia i la crisi hagin accelerat el sorgiment d'una nova generació de polítiques basades en els drets civils, polítics, econòmics, socials i també culturals, fonamentada en la seva universalitat i interdependència. En aquest context, i **més enllà de la crisi, diverses veus de l'àmbit de la cultura apunten reflexions urgents a l'entorn de temes vitals** per a la recuperació, sense retrocedir ni un pas en l'adquisició de drets. Un d'aquests temes és el de **la participació com a component dels drets culturals**. François Matarasso recorda que la participació és un valor cabdal en les polítiques en les societats democràtiques (Bianchini, Collin, Dal Pozzolo, Matarasso, 2020) i que a Europa ha centrat les polítiques culturals de les darreres dècades. L'aproximació més recent se centra en el foment de l'accés a les capacitats per desenvolupar pràctiques culturals i artístiques, en la qual s'inscriu la Carta de Roma, que implica l'intercanvi i la transmissió de poder o potencialitats entre les institucions i la ciutadania. **La pandèmia ha accelerat el “gir participatiu” de les polítiques**, en el sentit que les oportunitats digitals han generat noves formes d'interacció, solidaritat i expressions culturals en comunitat. L'expectativa democràtica que s'ha generat és gran. No obstant això:

- **El “paracaigudes digital”** (Righolt, 2020, p. 175) **ha evidenciat que existeixen dificultats conceptuais a l'entorn de la participació i l'accés a la cultura**, com ara narratives limitades que no contemplen aspectes fonamentals com les desigualtats de gènere i les desigualtats que afecten minories i altres grups vulnerables com les persones grans, les persones discapacitades y les persones amb menys accés als serveis públics bàsics i als recursos econòmics. Aquestes desigualtats estan associades o són immediatament **seguides de dificultats operatives agreujades per la crisi, com ara les retallades de pressupost i recursos humans**. Estudis previs a la pandèmia ja van demostrar que les tecnologies digitals no van revolucionar les condicions per a la participació, i que confiar-hi principalment per transformar el paradigma de la democràcia cultural no ha fet sinó agreujar desigualtats existents (Wolff, 2020). I els estudis actuals confirmen aquestes evidències, exacerbades pel coronavirus, i a més assenyalen més conflictes quant a la remuneració ètica dels artistes, fet pel qual és urgent analitzar la contribució de l'actual règim de propietat intel·lectual a la lluita contra les desigualtats. Per exemple, el recent [estudi](#) [8] “Inequalities through COVID-19. COVID-19 cultural participation monitor”, impulsat per The Audience Agency i el Centre for Cultural Value amb el suport de l'Arts Council England, ressenyat a [Interacció](#) [9], apunta que probablement les desigualtats en la participació cultural augmentaran en el futur encara més, i inclús parla del coronavirus com “El gran desigualador” (“The Great Unequalizer”).
- **La proliferació d'experiències culturals en l'espai virtual i de manera híbrida**, juntament amb la incertesa que les restriccions de mobilitat han abocat en l'espai públic físic, **planteja reptes a curt i llarg termini en l'exercici dels drets culturals** (Carnelli i Zuliani, 2020). L'espai públic físic (els carrers, les places, els parcs...) és l'espai genuí de la cultura, on es desenvolupa el potencial de les persones com a éssers humans, creant, intercanviant, experimentant, gaudint i expressant-se, a través de les festivitats, els rituals, els costums, les tradicions i les pràctiques artístiques contemporànies. També és on es construeixen i negocien les narratives i el patrimoni col·lectiu de les ciutats, i on es reclamen els drets. **És el moment de seguir de prop el desenvolupament de noves formes de participació quotidiana virtuals**, les quals estant influïnt en la construcció de la identitat i el sentit de pertinença de les persones, estretament vinculada a la relació entre la participació, el valor de la cultura i el territori o lloc, **però també de reclamar l'espai públic com a espai inclusiu per a l'exercici dels drets culturals i la democràcia**,

(Bonet, Carnelli, Calvano, Dupin-Meynard, Nègrier i Zuliani, 2020) i **incloure els actors culturals en el seu disseny** i en la planificació urbana.

Wikispaces: la teoria de l'open-source aplicada al disseny democràtic de l'espai públic.

A més, el caràcter universal dels drets (Ariño, 2019) és un altre aspecte particularment important per poder consolidar l'expectativa democràtica d'aquesta nova generació de polítiques. **La universalitat dels drets culturals fa que no s'esgotin en les interpretacions puntuals que se'n puguin fer; una expressió cultural no es delimita per la societat que l'ha generat, sinó que es transforma constantment a través de la crítica i les contradiccions**, a través de la coneixença i l'escolta de les persones (Paillet i Kogan, 2020). Aquest punt reforça el posicionament central de la cultura per donar resposta del futur de la humanitat, i evidencia que **és del tot imprescindible vincular els drets culturals amb el paradigma del desenvolupament humà sostenible**. L'alineació de les polítiques culturals locals amb les agendes globals de desenvolupament, i la consegüent transversalització cap a àrees com la salut, el gènere, l'educació, la planificació urbana, el clima i la construcció de pau, requeriran **noves competències i la creació d'espais d'intercanvi a diferents escales que puguin afavorir el diàleg i el pensament crític, també en el conflicte**. Repensar els fonaments de les polítiques culturals des dels drets, amb una mirada holística i inclusiva, és vital per donar resposta als reptes actuals i de futur.

Referències bibliogràfiques

Ariño, A. (2019). *Culturas abiertas. Culturas Críticas* (2ª ed.). Tirant Humanidades.

Bennoune, K. (2021). COVID-19, culture and cultural rights. Consell de Drets Humans de l'Assemblea General de les Nacions Unides. Sessió 46, 22 febrer – 19 març 2021, agenda ítem 3. <https://undocs.org/A/HRC/46/34> [10]

Bianchini, F., Collin, J. D., Dal Pozzolo, L., Matarasso, F. (2020). What's new about participation? A Dupin-Meynard, F. i Nègrier, E. (Eds). (2020). *Cultural Policies in Europe: a Participatory Turn?* (pp. 105-119). Occitanie en sce?ne. Éditions de l'Attribut.

Bonet, L., Carnelli, L., Calvano, G., Dupin-Meynard, F., Nègrier, E., Zuliani, E. (2020). Conclusion. A Dupin-Meynard, F. i Nègrier, E. (Eds). (2020). *Cultural Policies in Europe: a Participatory Turn?* (pp. 215-232). Occitanie en sce?ne. Éditions de l'Attribut.

Carnelli, L. i Zuliani, E. (2020). The turn of the screw of the digital: from an exceptional time to a new temporary reality. A Dupin-Meynard, F., Nègrier, E. (Eds). *Cultural Policies in Europe: a Participatory Turn?* (pp. 185-199). Occitanie en sce?ne. Éditions de l'Attribut.

Dupin-Meynard, F. i Nègrier, E. (Eds). (2020). [Cultural Policies in Europe: a Participatory Turn?](#) [11]. Occitanie en sce?ne. Éditions de l'Attribut.

Pailler, D. i Kogan, A-F. (Dir.). (2020). *Entre réception et participation. Droits culturels et innovations sociales*. Presses Universitaires de Rennes.

Righolt, N. (2020). Perspectives from a kitchen table. The rediscovery of Cultural Democracy post-Coronavirus as opportunity and value. A Dupin-Meynard, F., Nègrier, E. (Eds). *Cultural Policies in Europe: a Participatory Turn?* (pp. 171-183). Occitanie en sce?ne. Éditions de l'Attribut.

The Rome Charter. The right to participate fully and freely in cultural life. (2021). Roma Capitale, Azienda Speciale Palaexpo i Comissió de Cultura de CGLU. Recuperat 1 juliol 2021, de <https://www.2020romecharter.org/> [6]

Wolff, L. (2020). Participation in cultural practices: which statistical trends? A Dupin-Meynard, F., Nègrier, E. (Eds). *Cultural Policies in Europe: a Participatory Turn?* (pp. 83-104). Occitanie en sce?ne. Éditions de l'Attribut.

Categories: Article

Categories: Articles i anàlisi

Tags: drets culturals

Tags: polítiques culturals

Tags: governança cultural

Tags: participació cultural

Tags: valor públic de la cultura

- [12]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2021/07/politiques-culturals-drets>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/interaccio>

[2] <https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/411545/consellera-garriga-volem-posar-ciudadania-al-centre-cultura>

[3] <https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/informe-derechos-culturales-2019.pdf>

[4] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/04/barcelona-pla-drets-culturals>

[5] <https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2020/set-de-cultura>

[6] <https://www.2020romecharter.org/>

[7] https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/health_evidence_network.pdf

[8] <https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/inequality-through-covid-report.pdf>

[9] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/06/desigualtat-participacio-cultural%20>

[10] <https://undocs.org/A/HRC/46/34>

[11] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2020/participacio-cultural-limits>

[12] <https://interaccio.diba.cat/node/8691>